

Проф. ИВ. Т. СТРАНСКИ

поздравление
**ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ПОЧВАТА
ВЪ БЪЛГАРИЯ**

Отпечатъкът от Сборника въ честь на проф. Ц. Калянджиев.

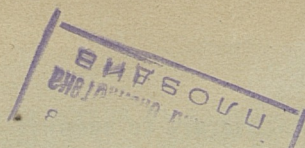

ВАРНА
1942

М

33275

инв. № 4345.

1959

3460

JWA22(1)

0.3.
22
 В Н С Ш
 СЕЛСКОСТОПАНСКИ ИНСТИТУТ
 БИБЛИОТЕКА
 Инв. № 3084
 1960

к. н. о. в.

A5550 / 1978

 ИВ. Т. СТРАНКИ
 професоръ отъ Агрономо-
 лесовъдния факултетъ
 въ София.

ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ ПЛОДОРОДИЕТО НА ПОЧВАТА ВЪ БЪЛГАРИЯ.

Възстановяването плодородието на почвата въ България до преди създаването на българската държава, т. е. до преди 1878 год. е ставало почти изключително чрезъ угарене. До 17-то столѣтие броятъ на културнитѣ растения въ отечеството ни е билъ малъкъ. Особено малко сж били окопнитѣ растения. Главното растение, както впрочемъ е и сега въ България, е била пшеницата. Следъ всѣка сѣитба нивитѣ сж се оставяли като угаръ една или нѣколко години за възстановяване плодородието имъ. Така се установява двуполно угарно сѣитбообращение — сѣитба—угаръ, което сега си има мѣстото само при оризовитѣ посѣви—оризъ—угаръ.

Увеличаването на населението, обаче, кара земеделцитѣ да обръщатъ погледитѣ си все по-често къмъ свободнитѣ угари. Презъ 17-то столѣтие въпросътъ се разрешава чрезъ проникването на нови растения отъ Америка, чрезъ Испания, въ бившата отоманска империя. Отъ тѣхъ две особено допадатъ на естествено-историческитѣ и икономическитѣ условия на земитѣ и на населението, обединени въ сегашна България. Това сж царевичата и фасулътъ.

Първоначално тѣзи растения се редуватъ на общо основание съ угари и се сѣятъ не на редове, както сега, а на прѣснато, като следъ поникването имъ тѣ се разреждатъ и окопаватъ. По-късно започватъ да ги сѣятъ правилно на редове и да заематъ съ тѣхъ угарѣта. По този начинъ сѣитбообращението търпи еволюция, като се превръща отъ двуполно въ четириполно по следната схема:

I	II	III
сѣитба	житни	житни
угаръ	царевица или фасулъ	окопни
сѣитба	житни	житни
угаръ	угаръ	фий или окопни

Редуването по схема III е господстваща въ сегашно време въ България. Подъ житнитѣ се разбиратъ изключително такива съ слѣта повърхнина и то на първо мѣсто пшеница, а следъ нея ечемикъ, ръжъ, овесъ, просо, просо суданка. Никакво разчленение при това не се прави на

зимни и пролѣтни. Предпочитатъ се зимнитѣ растения, които сж масово разпространени: пшеница, ечемикъ, ръжъ, а въ малки количества се сѣятъ останалитѣ житни, споменатитѣ по-горе.

Двуполката угаръ—житно у насъ не е еволюирала въ триполка угаръ—зимница—пролѣтница, както навсѣкжде въ Европа, поради климатическитѣ условия на България, които не даватъ възможностъ на пролѣтнитѣ житни да даватъ задоволителни добиви. Това последното се обяснява съ сравнително сухата пролѣтъ и лѣто и съ поройнитѣ валежи, които не позволяватъ на дъждовната вода да се поеме по-пълно отъ почвата и да задоволи нуждата на пролѣтнитѣ растения отъ типа на овеса и пролѣтната пшеница, ръжъ, ечемикъ, като ги правятъ твърде несигурни, особено при примитивна обработка на почвата.

Окопнитѣ растения, особено тѣзи съ по-дълъгъ периодъ на развитие, като царевичата, се развиватъ отлично при този климатъ. И, тъй като до голѣма степенъ даватъ възможностъ да се изпълнятъ задачитѣ на угарѣта, тѣ постепенно се намѣстватъ въ нея. По този начинъ угарѣта отъ свободна се превръща въ заета. Този процесъ на замѣстване угарѣта съ окопни растения се развива до сегашно време и води къмъ почти пълно замѣстване на свободната угаръ съ окопни растения въ България, къмъ които се прибавя и фиятъ, който макаръ и да не е окопно растение, но има кжсъ вегетационенъ периодъ отъ мартъ до юний и при това е лекуминозно. Броятъ на окопнитѣ растения постепенно се увеличава и въ сегашно време въ България отъ тѣхъ се сѣятъ: царевича, слънчогледъ, фасулъ, соя, фасъци, нахутъ, бакла, грахъ, цвекло захарно и крѣмно, картофи, метла обикновена и захарна, памукъ, бостани (дини, пъпеша, тикви), макъ, анасонъ, кимионъ, рицинъ, отчасти тютюнъ, нѣкои зеленчуци (като домати, зеле, червенъ пиперъ); пиретрумъ и др.

Тѣзи растения, замѣстници на угарѣта, се допълватъ съ фий, рапица и рѣпица. Всички тѣзи растения даватъ възможности за установяване на много добро редуване на растенията.

При това положение угарѣта изчезва, а заедно съ нея изчезва и установениятъ отъ старо време начинъ за възстановяване плодородието на почвата чрезъ угаряне. Би било правилно да се очаква, че погледитѣ на земедѣлцитѣ ще се обърнатъ къмъ оборския торъ. За съжаление, обаче, и до най-последно време, оборскиятъ торъ, нито се събира въ достатъчни размѣри, нито се запазва правилно, нито се използва напълно до толкова до колкото е събранъ.

Преди всичко добитѣкъ въ България се храни слабо. Фуражѣтъ е малко, и фуражната проблема стои все още открита. Най-малко половината отъ времето добитѣкъ се храни по пасищата и торѣтъ му не може да се събере. Поради по-малкото тегло на българския добитѣкъ, поради слабото му хранене и поради прекарването му на паша презъ голѣма частъ на годината, и оборскиятъ торъ, който се добива, е несравнено въ по-малко количество отъ това, което може да се очаква, ако се следватъ германскитѣ и на други европейски страни норми. Вънъ отъ това, обаче, количеството на оборския торъ се намалява още и поради други обстоятелства. Много важно обстоятелство е, че оборскиятъ торъ не се събира въ торища, а се изнася на купове извънъ селото, кждето се губи голѣма частъ отъ него, а и до колкото остава, е промитъ отъ дъждовнитѣ води и извѣтрялъ отъ силното южно слънце. Има при това цѣли райони въ България, кждето оборскиятъ торъ се употребява

като гориво, а на мѣста той се изгаря въ купища край селата, като безполезенъ материалъ, самостоятелно или заедно съ излишнитѣ слами.

При всички тѣзи обстоятелства, споредъ пресмѣтанията ни, въ България се тори едва около 20% отъ площта, подлежаща на редовно торене съ оборски торъ. Това е и една отъ причинитѣ на низкитѣ добиви, които културнитѣ растения даватъ тукъ. Добивитѣ отъ пшеницата, която е главното отглеждано въ България растение, се движатъ между 100 и 120 килограма отъ декаръ. Тѣзи добиви биха спадали отъ година на година, ако не бѣше подобрението на сѣитбообращението и на обработката на почвата.

При това положение въ българското земедѣлие въ сегашно време най-важна проблема е торенето. На първо мѣсто въ това отношение стои пълното събиране и правилното запазване на оборския торъ. Това, обаче, не е достатъчно. Дори и да се използватъ всички отпадѣци, годни за торене, ще остане една празнина. Необходимо е да се прибѣгне и къмъ най-могѣщото срѣдство за повишение добивитѣ, възприето въ Германия и въ другитѣ културни страни. Това сж изкуственитѣ торове. Още отъ 1924 год. ние обърнахме внимание върху приложението имъ въ България. Естествено, това приложение трѣбваше да засегне най-напредъ онѣзи групи растения, кждето липсата на оборски торъ се чувствуваше най-силно и кждето рентирането на изкуственитѣ торове е най-голѣмо. Тукъ спадатъ зеленчуцитѣ, производството на които, поради благоприятни пазарни условия, непрекъснато се засилва. Преди тѣхъ изкуственото торене по наша идея бѣше приложено при тютюневитѣ разсади, кждето е много важно ускоряването на развитието имъ, за да може разсаждането на тютюна по нивитѣ да стане възможно по-рано. За тази целъ бѣше приложена най-напредъ чилската селитра и други азотни торове.

По този начинъ въ сегашно време торенето на зеленчуцитѣ и тютюновитѣ разсади съ изкуствени торове е вече, не само познато, но и широко застъпено. Едновременно съ това, редица години подъ редъ, по наша идея и подъ наше ръководство се извършиха въ продължение на десетина и повече години множество опити съ торене на пшеницата и редица други полски растения, които ни ориентираха въ приложението на изкуственитѣ торове при условията на нашата страна.

Необходимо е да подчертаемъ, че разрешението на проблемата за приложението на изкуствени торове въ българското земедѣлие е подпомогнато особено много отъ германската индустрия за изкуствени торове, на първо мѣсто отъ германския калиевъ синдикатъ и твърде осезателно отъ германския азотенъ синдикатъ и отчасти Ренания — фосфатната индустрия. Многобройнитѣ опити можаха да се изведатъ въ България не само благодарение на безплатното отпускане на необходимитѣ за опити торове, но и благодарение материалната подкрепа на тази инициатива, дадена отъ тѣзи синдикати при извеждането имъ първоначално, а впоследствие благодарение на организирането на тѣзи опити съ срѣдства на Българското земедѣлско дружество и на Министерството на земедѣлието. Приложението пъкъ на това торене се осъществи, главно, благодарение на голѣмото намаление на ценитѣ, направено отъ Германския азотенъ синдикатъ, особено презъ последнитѣ две години. Това е примѣръ за най-доброто сътрудничество въ стопанската областъ между Германия и България. Известно е, че азотни торове се произвеждатъ не само въ Германия, но и въ много други страни. Обаче, нито Англия, нито Франция, ни-

то Съветска Русия не направиха нищо за приспособяване на своите производства към условията на българското земеделско производство. Единствено Германия със свойствените на нацията методичност и търпение, с помощта на местните компетентни институти не се задоволиха само да проучат пазарните условия, но и да разработят на самото място условията за приложението на своите торове.

Вън от пласмента на изкуствените торове, което е чисто търговски интерес на Германия, тази последната страна, еднакво с България, е заинтересувана и въ увеличение добивите на българското земеделско производство, което, след като задоволи нуждите на страната, ще се насочва въ по-големи размери към своите естествени пазари въ Германия.

Ние сме, че това сътрудничество ще трябва да се изрази и по-нататък въ разработване подробностите за приложението на изкуствените торове въ българското земеделие. Това се налага от изтъкнатата общност на интересите между двете страни. А тези подробности са важни и е необходимо да се установят въ интереса на работата. Само при установяването им вносът на изкуствени торове от Германия въ България ще нарастне още значително, добивите на земеделските произведения ще се увеличат и сигурността на приложението им ще накара българските земеделски стопани да не изпитват никакви съмнения въ приложението им.

Азотните торове, обаче, които ние си доставяме от Германия, не изчерпват въпроса за изкуствените торове. За нашите условия крайно важно значение имат и фосфорните торове, които Германия не може да ни достави, понеже не разполага въ изобилие с суров фосфат, от който те се добиват. Ето защо ние трябва да напием усилията си да търсим такива фосфати въ собствената си страна. Ако не намерим това необходимо за нас богатство по този път, ще трябва да чакаме възможностите за доставяне на фосфат от богатите находища въ Северна Африка или евентуално от Русия, която разполага с най-големи фосфоритни залежи на света, но които са отстранени от моретата. Тези фосфати ние ще трябва да преработваме на фосфорни торове въ нашата страна.

Колкото се отнася до нуждата от калиеви торове, ние ще усетим нуждата от тях едва, когато охраним нашите работни земи, т. е. когато ги задоволим с азот и фосфор.

Вън от тези три групи торове нашите ниви имат нужда още и от торене с вар, което е тъй да се каже вътрешен въпрос, понеже ние разполагаме с достатъчно варовици. Това торене изисква сравнително малки проучвания, но добра организация и правилна пропаганда.

Така се очертават проблемите за възстановяване плодородието на почвата въ България.

